Groupe Espérantiste Périgourdin (GEP)

Cours d'espéranto, conférences, expositions...

17, rue Pierre Clostermann 24330 BASSILLAC   Tél. : 05 53 54 49 71

http://esperanto-gep.asso.fr   kontakto(à)esperanto-gep.asso.fr

Président d'honneur : Jacques RAVARY.
Président : Ange MATEO, 24330 Bassillac.
06 88 74 94 78   angemateo(à)yahoo.fr
Vice-présidente : Martine DEMOUY, 114 bis, rue des Remparts, 24000 Périgueux.
05 53 09 69 82   martine.demouy(à)wanadoo.fr
Vice-président : Maurice JUY, 529, route du Chant de l'Eau, 24370 Calviac en Périgord.
05 53 59 60 27   mau-juy(à)orange.fr
Vice-président : Claude LABETAA, 17, rue Pierre Clostermann, 24330 Bassillac.
05 53 54 49 71   labetaa.claude(à)wanadoo.fr
Secrétaire : François BARTSCH, Chauzanaud, 24420 Savignac-les-Eglises.
05 53 04 55 36   info(à)bartsch.fr
Trésorier : Max DEMOUY, 114 bis, rue des Remparts, 24000 Périgueux.
05 53 09 69 82   max.demouy(à)wanadoo.fr

Autres membres du CA : Alexia AUGRAS, Céline CERTAIN, Michèle DELPEY, Sylviane LEROUX et Thomas SAENZ.

Relais locaux (des espérantistes près de chez vous) :

Bergeracois : Alain et Brigitte BROQUET, le Canton, 24520 Saint-Sauveur de Bergerac.   06 51 24 50 24   ab.24(à)free.fr
Mussidanais : Richard RIO, 25 rue Arzens, 24400 Mussidan.
05 53 82 69 71   r.rio(à)laposte.net
Périgueux et agglomération : Claude LABETAA (vice-président, coordonnées ci-dessus).
Sarladais et Périgord Noir : Maurice JUY (vice-président, coordonnées ci-dessus).

Informilo / Bulletin d'information

Rédaction collégiale. Mise en page Claude Labetaa. Envoyez vos documents, si possible en format numérique à labetaa.claude(à)wanadoo.fr

Appel aux cotisations 2024 (de sept 2023 à août 2024)

Sauf erreur de notre part, vous êtes dans la situation suivante :   ☐ service gratuit
☐ adh. 2023   ☐ soutien 2023   ☐ adh. 2024   ☐ soutien 2024   ☐ veuillez régler : ....
L'adhésion est commune à Espéranto-France et au Groupe Espérantiste Périgourdin.
Si vous êtes imposable, la cotisation annuelle, de 50 euros, ouvre droit à une déduction fiscale de 33 € et revient donc à 17 €. Si vous n'êtes pas imposable, la cotisation est de 25 €.
Si vous choisissez un simple soutien, 10 euros, vous recevrez notre bulletin pendant une année (3 numéros). Formulaire d'adhésion et précisions sur demande aux adresses ci-dessus ou auprès de nos animateurs. Nous contacter en cas de difficultés particulières.

ESPERANTO
Périgord

INFORMILO   n-ro 126

Aŭtuno 2023

Le bulletin d'information du Groupe Espérantiste Périgourdin, trimestriel en français et en espéranto.

C'est comme cela que les espérantistes souhaitent notre monde !

La photo ci-contre a été publiée par la revue espérantiste suédoise Ora Ĵurnalo. Un grand merci pour l'aimable autorisation accordée.

(malgré nos recherches, nous ne connaissons ni l'auteur, ni les conditions de prise de vue de cette photo)

- **L'espéranto et l'UNESCO .... pages 1 et 2**
- **Célestin Freinet et l'espéranto .... page 4**
- **Sapiens Vidalvide de Sapiens .... pages 5 à 9**
- **Reportage de France 3 Périgords .... page 9**

kaj tiel plu...

Editorial – *Frontartikolo*
L'espéranto et l'UNESCO
par Ange Mateo

L'UNESCO est une institution spécialisée émanant des Nations Unies : elle est chargée des domaines de l'éducation, de la science et de la culture. Elle fut créée après la deuxième guerre mondiale pour contribuer au maintien de la paix et favoriser la collaboration entre nations, dans le respect de la justice, des droits de l'homme et des libertés fondamentales.

En ce qui concerne les langues, l'UNESCO promeut la diversité linguistique et le multilinguisme. L'institution des Nations Unies reconnaît le rôle vital des langues dans le développement : « *Gages de la diversité culturelle et du dialogue interculturel, elles sont aussi un moyen d'atteindre une éducation de qualité pour tous et de renforcer la coopération* ».

La conférence générale de l'UNESCO a d'ailleurs adopté à deux reprises, en 1954 et en 1985, des résolutions en faveur de l'Espéranto. Depuis, UEA, l'association mondiale d'Espéranto entretient des relations consultatives officielles avec l'UNESCO. Audrey Azoulay, directrice générale de l'UNESCO affirmait en 2018 : « *L'UNESCO partage avec le mouvement espérantiste des valeurs communes : l'aspiration à construire un monde de paix, l'entente entre les peuples, le respect de la diversité culturelle, la solidarité par-delà les frontières* ». Qui plus est, la revue « *Le courrier de l'UNESCO* » est traduite en espéranto et consultable sur le site de l'institution (« *Unesko-Kuriero* »).

Ainsi, UEA mais aussi ILEI (la ligue internationale des enseignants espérantistes) sont représentées lors de la 42ème conférence générale de l'UNESCO réunie à Paris. François Lo Jacomo, chef de la délégation d'UEA y a pris la parole le 11 novembre 2023. Je vous incite à écouter son excellent discours (moins de quatre minutes et en français) : https://www.youtube.com/watch?v=7Xm3OIcK7C0&t=5287s

Les espérantistes sont parfois perçus comme de naïfs utopistes ou de doux rêveurs qui pensent que s'exprimer dans la même langue suffirait à résoudre tous les problèmes. Sur ce point, François précise très justement : « *Il ne suffit pas de parler la même langue pour se comprendre, toutefois cette difficulté ne doit pas être un obstacle* ». Et c'est effectivement le but de l'espéranto : lever les barrières de communication entre locuteurs de différentes langues. Cela ne gomme pas les différences culturelles, ce qui serait d'ailleurs préjudiciable car ce sont celles-ci qui nous enrichissent et qui développent plus largement notre humanité.

Correction de la grille du numéro précédent

1 M	2 A	3 L	4 K	5 O	6 N	S	7 E	N	8 T
9 E	N	U	I	G	I	■	B	■	E
10 T	I	A	L	■	■	11 A	L	12 O	N
13 A	M	S	T	14 E	15 R	D	A	M	O
16 L	I	■	17 O	L	E	O	■	18 B	R
19 U	S	20 O	N	■	21 G	L	22 O	R	O
R	■	R	■	23 K	R	E	V	O	J
24 G	U	T	25 O	■	26 E	S	■	■	■
I	■	27 O	K	■	28 S	K	29 I	30 O	31 J
32 O	R	N	A	M	■	33 I	N	D	A

enui, s'ennuyer,
enuigi, ennuyer (causer de l'ennui)
flugilo, aile (littéralement : outil pour voler)
alo, aile, peut être synonyme mais a de nombreux autre sens : aile du nez, d'un bâtiment…
Usono, Etats-Unis (d'Amérique)
adoleskanto, adolescent,
adoleski signifie donc 'être adolescent'

BALDAŬ... *BIENTÔT…*

Kvinpetalo (4 rue du Bureau, 86410 Bouresse)

Le programme 2024 n'est pas encore paru au moment où nous bouclons ce bulletin.

Renseignements et inscriptions : http://kvinpetalo.org

Le château de Grésillon (Saint-Martin d'Arcé, 49150 Baugé)

Du 12 au 21 avril : 12ème 'PRINTEMPAS' : cours intensifs et examens avec Marion Quenut, Zsófia Kóródy, Paweł Fischer-Kotowski, Szilva Szabolcs.

Du 21 au 26 avril :

- Rencontre chorale avec Bernard Bigonnet.

- Randonnées à vélo avec Xavier Godivier, BEMI (les cyclistes espérantistes.

- Du 30 juin au 5 juillet : 5ème 'Verda Naturisma Semajno' avec INOE (Internacia Naturista Organizo Esperantista).

Renseignements et inscriptions : http://www.gresillon.org

Le Congrès Universel 2024 aura lieu à Arusha (Tanzanie) du 3 au 10 août 2024

Renseignements et inscriptions :

https://uea.org/kongresoj

et https://uk.esperanto.net/2024/

KRUCVORTENIGMO

far Claude Labetaa

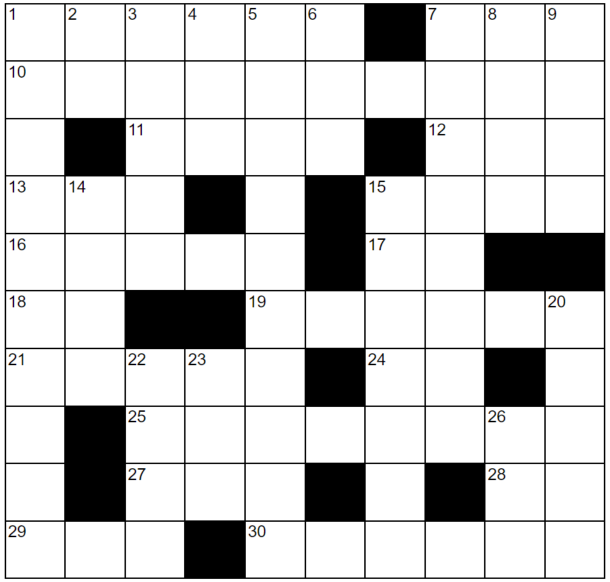

Si vous aimez les mots-croisés, vous trouverez d'autres grilles sur notre site internet, http://esperanto-gep.asso.fr mais aussi sur le très beau site http://verkoj.com qui renferme bien d'autres œuvres dans des domaines très variés.

Horizontale :

1. Bongusta frukto, interne blanka kaj ekstere flava.
7. Pruntepreni kontraŭ pago.
10. Ege disvastigita.
11. Atenta konserv'.
12. Hundo sin esprimas. 13. Barber'.
15. Manĝaĵ' por brutoj.
16. Ĝenerale son', kiu devas veki vian atenton. 17. Partet'.
18. Persona pronomo.
19. Medikamenta ŝmiraĵo.
21. Sukcese.
24. Unuiĝintaj Nacioj.
25. Ekzemple dimanĉ'. 27. Pro iu kialo.
28. Vi devas obligi la diametron de cirklo per tiu nombro por trovi ĝian perimetron.
29. Tuj antaŭ la naŭa.
30. La malo de agnosko.

Vertikale :

1. Ĉi tie oni atendas kolektivan veturilon.
2. Membr'. 3. Malblanka.
4. Kiu apartenas al via avĉjo.
5. Kiu verŝajne daŭros longe.
6. Klare regula stat'.
7. Person' kiu plenumas taskon.
8. Individuoj.
9. Tabelvorto pri ecoj en plurala kaj akuzativa formo. 14. Moviĝ'.
15. Bongusta part' el kokido.
20. Ekscesa aŭ nedeca festo.
22. Ne tiu sed…
23. Malrespektinda.
26. Arbara best'.

Rappel *: une apostrophe dans la définition indique l'élision du « o » final d'un substantif.*

François Lo Jacomo conclut ainsi : « *Offrons à nos enfants ce puissant outil pour mieux se comprendre.* ». Merci à François pour sa brillante intervention au plus haut niveau des instances internationales !

Même au niveau local, chacun peut soutenir l'espéranto, notamment en renouvelant sa cotisation (50 € ou 25 € pour les personnes non imposables) au Groupe Espérantiste Périgourdin qui œuvre sans relâche depuis 1984 pour sa diffusion.

INFORMOJ

La galette des rois de Trélissac

Comme chaque année les espérantistes du département sont invités à partager galettes, boissons et chocolats dans une ambiance conviviale au foyer socioculturel de Trélissac. Réservez votre vendredi 19 janvier, de 15 h à 18 h.

Beau reportage de France 3 Périgords

Le 15 décembre dernier, à l'occasion de la fête de Zamenhof, France 3 Périgords a diffusé un beau reportage sur notre groupe : une visioconférence où quatre continents étaient représentés, suivie d'un cours d'espéranto à Périgueux.

Nous remercions tous les participants à la visioconférence et au cours, notamment notre ami Patrick, qui a mis à disposition l'installation informatique qu'il utilise professionnellement en télétravail, ainsi que Katalin Kovats, qui nous a mis en contact avec plusieurs jeunes à l'enthousiasme communicatif et prometteur.

(voir photos et liste des participants page 9)

CELESTIN FREINET ET L'ESPERANTO

par Claude Labetaa

Le Monde de l'Education (LME), le magazine distribué par Espéranto-France, vous propose dans son numéro 611 un dossier intitulé « Les archives de l'espéranto ». Renée Triolle y consacre un article très intéressant sur Célestin Freinet (1896-1966).

Célestin Freinet, ce pédagogue dont les travaux ont contribué à rénover la pédagogie au cours du XXème siècle, avait placé comme objectif principal le développement de l'élève et l'acquisition précoce d'une autonomie. Dans la méthode Freinet, la correspondance scolaire était encouragée. Dans ce but, Célestin Freinet et son épouse Elise avaient appris l'espéranto et l'ont enseigné à leurs élèves.

L'article de Renée Triolle vous résumera la vie, l'action syndicale et la pédagogie Freinet. Il est en page 6 du numéro spécial de LME, en libre accès en flashant le QR code ci-contre, ou à l'adresse :

https://esperanto-france.org/IMG/pdf/lme-611.pdf

Célestin et Elise Freinet n'étaient pas seuls

Un réseau s'est peu à peu constitué autour des époux Freinet et de quelques enseignants novateurs. Ce réseau est rapidement devenu international.

Plusieurs archives de l'ICEM (Institut Coopératif de l'Ecole Moderne) détaillent la part prise par tous ces pionniers, non seulement dans l'évolution de la pédagogie mais également dans une action militante, syndicale et politique.

L'article « L'espéranto dans le mouvement Freinet » donne de nombreuses informations sur l'importance de l'espéranto dans les échanges scolaires encouragés par Freinet. Vous trouverez ce document à l'adresse :

https://www.icem-freinet.fr/archives/d-neduc/d-neduc-229/18-20.pdf

Une autre page nous informe du comportement héroïque qu'ont eu ces militants durant la guerre de 39-45. Freinet lui-même qui, déjà, avait été gravement blessé en 1916, fut arrêté par la police française en mars 1940 et détenu plus de 19 mois. D'autres ont payé de leur vie leur engagement, morts en déportation : citons parmi d'autres Marcel Boubou et Honoré Bourguignon. Adresse du document :

https://www.icem-pedagogie-freinet.org/node/24965

karakteroj de la patrineco, ke ĉeestis kulto de la fekundeco. Cetere, la multaj reprezentadoj de taŭroj ŝajnas indiki kulton de la fizika kaj reproduktanta virforteco...

La ŝanĝiĝoj en la vivmanieroj de la homoj kaŭzis fizikajn ŝanĝojn: ili iĝis malpli grandaj kaj malpli fortikaj; la amplekso de la cerbo plietigis. Kaj la seksdimorfismo iĝis pli kaj pli videbla; krome, ŝajnas, ke la virinstatuto malnobliĝis paralele al la dispartigo de la taskoj laŭ la seksoj...

Sed ekde tiam la demografia denseco de la homaj grupoj multe pliiĝis. Ŝajnas, ke violentaj konfliktoj ekokazis inter homoj aŭ homaj grupoj...

Kaj en Eŭropo ekde la sepa jarmilo a.n.e. la Mezolitikaj popoloj ekmalfortiĝis kaŭze de la alvenado de la unuaj popoloj de agrokulturistoj, kiuj iom post iom migris de la Proksima Oriento al Okcidento (malgraŭ momenta demografia releviĝo cirkaŭ 6 000 jaroj a.n.e.). Ĉar la agrokulturistoj okupis fruktodonajn regionojn, la ĉasistoj-rikoltantoj-fiŝkapistoj retretis en montojn aŭ en pli nordajn areojn... Tial ilia genetika heredaĵo pli ĉeestas en la nunaj Nordeŭropaj popoloj.

(daŭrigota: la duan parton vi legos en la sekvonta informilo)

REPORTAGE DE FRANCE 3 PERIGORDS DU 15 DÉCEMBRE

Ont participé à la visioconférence *(de haut en bas et de gauche à droite)* :

Sylvain Lelarge et Katalin Kovats (le couple franco-hongrois vit aux Pays-Bas), Hoan Tran, alias Ĝojo (Vietnam), le journaliste Bertrand Lasseguette, Lanjo Mejo (Etats-Unis), Apélété Agbolo (Togo), Snehaja Venkatesh (Inde), Juri Andoni (Albanie), Emilio Cid (Brésil) et Vuk Mladenovic (Serbie).

Quatre continents et toutes les générations étaient représentés. Un grand merci à tous !

En la komenĉiĝo de la Holoceno ĉiuj Homaj specioj ankoraŭ estis ĉasistoj-rikoltantoj-fiŝkapistoj; kaj ili havis ellaboritan litikan industrion. Sed HOMO SAPIENS perfektigis siajn teknikojn, interalie uzante mikrolitojn, kaj iĝis pli efika; do li malpli ofte bezonis moviĝi, kio donis avantaĝon al li kompare kun la aliaj homaj popoloj...

Tiuj Mezolitikaj HOMO SAPIENS grupoj, kiuj havis la haŭton malhelan kaj bluajn okulojn, ĉeestis ekde Hispanio ĝis Skandinavio.

Poste ekestas la epoko de la PROTOHISTORIO: tiu ĉi enhavas la NEOLITIKON kaj la JARARON DE LA METALOJ…

B / LA NEOLITIKO :

Tamen iuj popoloj pli kaj pli malnomadiĝis. Sed la evoluo estis iompostioma, kaj miksitaj vivmanieroj kunekzistis dum longa periodo... Cetere la mirinda kulta komplekso de Göbekli Tepe en Turkio ŝajnas esti konstruita de neankoraŭ malnomadiĝintaj popoloj.

Fakte la neolitika kulturo iompostiome disvastiĝis dum pluraj jarmiloj: ekde la VIIIa ĝis la IVa jarmilo a.n.e.

Ĝi naskiĝis en Proksima Oriento, en vasta areo nomata “la Fruktodona Arko”: tiu ĉi etendiĝas ekde Egiptio ĝis la Persika Golfo tra la orientaj bordoj de Mediteraneo; ĉar tie fruktodanaj valoj bordas grandajn riveregojn kiel Nilon, Jordanon, Tigron kaj Eŭfraton...

Je tiu epoko (VIIIa jarmilo a.n.e.) la ĝenerale mezvarma klimato faciligis la kreskadon interalie de la graminacoj.

Tiam homoj malnomadiĝis kaj kuniĝis je grupigita loĝloko: kubformaj domoj kungluitaj konsistigas senstratajn vilaĝojn (situo de Ĉatal Hüjuk); kaj tiuj vilaĝoj estas konstruitaj el materialoj malmolaj, ofte el sunsekigita aŭ kuirita argilo. Krome homoj unue ekmalsovaĝigis plantojn: graminacojn kiel tritikon, milion kaj hordeon, sed ankaŭ fabacojn (leguminozojn) kiel kikerojn; poste illi malsovaĝigis bestojn kiel la praulojn de kaproj, de ŝafoj kaj de porkoj...

Du aliaj teknikoj karakterizas la NEOLITIKON: polurita ŝtono kaj ceramiko. Ĉar la homoj ekpoluris iliajn ilojn, kaj faris rimarkindajn poluritajn hakilojn; ili ankaŭ fabrikis ĉiaspecajn potaĵojn (en Meza Eŭropo la “Cardiala ceramika” kulturo datiĝas de 6 000-5 000 jaroj; poste la “Rubana ceramika” kulturo datiĝas de 5 500-4 800 jaroj).

Rilate al arto la antropomorfaj reprezentadoj pli kaj pli multnombras. Kaj oni supozas, ke ĉeestis kulto de la fekundeco pro virinaj statuetoj kun emfazitaj

SAPIENS VIDALVIDE DE SAPIENS

la belega kaj tragika historio de la homaro

raporto de Mireille Rousselle pri la verko de Pascal Picq (1/2)

Mi ĵus finis la legadon de tiu verko, kiu mirigis min. La aŭtoro, Pascal Picq, estas fama paleoantropologo en "Collège de France". Eldonis la libron Flammarion.

De longe mi pasiiĝas pri prahistorio, aparte pri la origino de nia specio... Nu, ni travivas eksterordinaran periodon: ĉar la scio pri prahistorio nuntempe progresas pli rapide ol iam! Fakte multaj sciencfakoj estas petegataj por trovi respondojn al la demandoj de la prahistoriistoj: geologio, palenologio, kaj ankaŭ genetiko kaj aliaj fakoj interagas por helpi la "serĉistojn de fosilioj"!!!

Kaj Pascal Picq, krom siaj nenombreblaj scioj en ĉiaspecaj kampoj, montras elstaran mensmalfermecon flankenlasantan multajn antaŭjuĝojn; samtempe li ne asertas ion, kio aperas nefidinda al li, aŭ neplene pruvita: jen la vera scienca sinteno!...

I / ORIGINO DE HOMO: LA AFRIKA « LULILO » (NASKIĜLOKO)

Ĉiuj arkeologiaj eltrovoj ĝis la plej ĵusaj aperigas, ke ne nur la genro “HOMO” naskiĝis en Afriko sed ankaŭ nia specio “SAPIENS” devenis de Afriko; kaj ke ekde ĝia afrika « lulilo » (naskiĝloko), ĝi dissemiĝis tra ĉiuj kontinentoj!...

La plej malnovaj “Homedoj” tie ekestis antaŭ 5 ĝis 7 jarmilionoj... Sed la ĝuste nomita historio de la Homa Specio ekas de la AŬSTRALOPITEKOJ (tiuj ekestis antaŭ 4 jarmilionoj, kaj malaperis proksimume antaŭ 2 jarmilionoj). Kun ili komenĉiĝas la PALEOLITIKA EPOKO.

Sekve ĉeestis “HOMO HABILIS”, kaj poste “HOMO EREKTUS”...

Antaŭ 2 jarmilionoj unua “popolondo” eliris el Afriko: grupoj de “PRA-EREKTUS” (aŭ “fortikaj EREKTUS”) foriris en Azion kaj en Eŭropon. Poste grupoj de “EREKTUS” ĉeestis en Sudorienta Azio, kaj en Eŭropo.

Proksimume 800 000 jarojn a.n.e. *(antaŭ nia erao)* en Afriko la “TARDAJ EREKTUS” evoluis al du “branĉoj”: iuflanke la “Eŭrazia branĉo”, kiu poste dividiĝos en du precipajn subgrupojn: la “NEANDERTALENSIS” en Eŭropo, kaj la “DENISOVENSIS” en Okcidenta Azio; kaj aliflanke “Afrika branĉo”, el kiu originos HOMO SAPIENS: ĉar ŝajnas, ke unu “sub-branĉo” disiĝis de la aliaj grupoj proksimume antaŭ unu jarmiliono, kaj ke el ties lontanaj posteuloj iuj fariĝis “HOMO SAPIENS” ...

La Prahistoriistoj datas la ekon de la Homa Specio "SAPIENS" inter 500 000 jaroj kaj 400 000 jaroj a.n.e.; kaj ili opinias, ke la "ANATOMIE MODERNA HOMO" ekestis en la Orienta Afriko inter 190 000 kaj 160 000 jaroj a.n.e. (situoj Omo Kibish, Herto); krome li ĉeestas ĉirkaŭ 100 000 jarojn a.n.e. en la Proksima Oriento (situoj Skhul, Qafzeh), poste en la Suda Afriko (situoj Border Cave, Klasies River), kaj en la Norda Afrika (situoj Djebel Iroud, en Maroko, kie la plej malnovaj fosiliiĝitaj ostoj de HOMO SAPIENS nune konitaj estis trovitaj: ili datiĝas de 300 000 jaroj)...

II / PRILOĜADO DE EŬROPO KAJ AZIO: MALSIMPLA HISTORIO

A / LA ALIAJ HOMAJ SPECIOJ EN EŬROPO ANTAŬ SAPIENS:

Pluraj homaj specioj vivis en Eŭropo kaj en Azio antaŭ la alveno de Sapiens. Fakte oni trovis restaĵojn de la ĉeesto de HOMO NEANDERTHALENSIS en Eŭropo kaj Okcidenta Azio, de HOMO DENISOVENSIS en Meza Azio, de HOMO SOLOENSIS en Javo, de HOMO FLORESIENSIS en Floreso kaj de HOMO LUZONENSIS en Luzono.

La plej malnovaj vestiĝoj de PRA-NEANDERTHALENSIS estis trovitaj en Hispanio, en Italio kaj en Britio. Ili datiĝas de inter 1,6 kaj 1,2 jarmiliono a.n.e.

Kaj la ĝuste nomata NEANDERTHALENSIS ekestis de antaŭ 120 000 jaroj en Eŭropo. Lia morfologio estis adaptita al la vivo en malvarmaj areoj, ĉar li vivis dum glaci-epokoj, kun epizodoj pli mildaj: li estis masiva kaj havis mallongajn kaj fortajn membrojn; liaj makzeloj estis dikaj, lia nazo larĝa; li havis rufan hararon, kaj helan haŭton... Krome lia kranio havis tre grandan volumenon; kaj lia litika industrio estis rimarkinde ellaborita: la "divido Levallois"! Ĝi apartenas al la "MOUSTERIA kulturo" (MEZA PALEOLITIKO).

Sed en parto de Azio (Tibeto, Ĉino, Sudorienta Azio...) vivis alia Homa specio: HOMO DENISOVENSIS (cirkaŭ ekde 400 000 jaroj ĝis 40 000 jaroj a.n.e.). La vestiĝoj, kiujn oni trovis, montras, ke ankaŭ li estis tre progresema, kvankam ni ankoraŭ nun malsufiĉe konas lin...

Tamen HOMO NEANDERTALENSIS kaj HOMO DENISOVENSIS iufoje trairis la samajn teritoriojn en la Okcidentazio kaj la Orienteŭropo; ili interŝanĝis ne nur objektojn, sed ankaŭ genojn! Ĉar la genetiko freŝdate ebligis al ni scii, ke kelkaj "tre proksimaj renkontiĝoj" okazis inter ili! Fakte HOMO NEANDERTHALENSIS kunvivadis dum 100 000 jaroj kun aliaj homaj specioj...

B / HISTORIO DE SAPIENS EN EŬROPO:

Ĉiirkaŭ 200 000 jarojn a.n.e. oni konstatas unuan migradon de "ARKAIKAJ SAPIENS" ekster Afriko. Ili ekpansis en Proksiman Orienton, poste en

la "koridoron" de la Nigra Maro, kaj en la Araban Duoninsulon. Plie en Israelo je la "Carmel Monto" oni trovis situojn, kie NEANDERTHALENSIS kaj SAPIENS alternative aŭ samtempe ĉeestis dum 50 000 jaroj!

Poste dua "ondo" da elmigrantaj SAPIENS el Afriko hibridiĝis kun la plej malnovaj SAPIENS en Mez-Oriento; sekve ili dissemiĝis al la Nordo... Tiam ili renkontiĝis kun aliaj homaj specioj, kiuj tie ĉeestis antaŭe...

Ĉiuj homaj specioj de tiuj tempoj estis ĉasistoj-rikoltantoj-fiŝkapistoj, kaj verŝajne havis similajn vivmanierojn.

Krome la genetiko malkovris, ke nia specio, SAPIENS, ankaŭ elprenis genojn el la du aliaj Homaj specioj, HOMO NEANDERTHALENSIS kaj HOMO DENISOVENSIS, kvankam SAPIENS ne longe frekventis la du aliajn speciojn, ĉar tiuj lastaj kune vivis sur Terglobo nur dum kelkaj jarmiloj!

Fakte ĉiuj aliaj homaj specioj krom SAPIENS malaperis inter 32 000 kaj 12 000 jaroj a.n.e., dum la lasta granda glaci-epoko (Würm)...

Koncerne HOMO SAPIENS necesas scii, ke li prefere sekvis la marbordojn kaj la riverbordojn, kie li pli-malpli longtempe establiĝis. Cetere, la marniveloj tre ege fluktuis inter la glaci-epokoj kaj la interglaci-epokoj (ĝis 100 metroj!). Tial iuj homaroj troviĝis izolitaj for de la aliaj pro la akvo-supreniro, ekzemple en insuloj; do eblis okazi drivoj morfologiaj aŭ genetikaj... Krome, grupoj de HOMO SAPIENS profitis la glaciiĝon de Beringio (nun la Beringa markolo) por trapasi, kaj popoli la amerikan kontinenton! (ĉar la amerika kontinento de longe estis priloĝata de homoj – de 25 000 jaroj? - kiuj trapasis Beringion, ĉu tiel, ĉu per trampado ekde la pacifikaj marbordoj…).

Tamen ni povas konjekti, ke multnombraj prahistoriaj situoj nuntempe estas neatingeblaj. Krome, ne ĉiaj grundtipoj ebligas konservi la fosiliojn. Do ne forgesu, ke nia scio pri niaj prauloj sendube estas tre mankohava...

III / LA ŜANĜIĜO DE LA MEZOLITIKO KAJ DE LA NEOLITIKO: TURNPUNKTO EN NIA HISTORIO

A / LA MEZOLITIKO:

Je la fino de la lasta glaciepoko (post la tre malvarma epizodo de la Driaso, kiu okazigis la regreson kaj la fragmentiĝon de la homaj grupoj) ekestas nova periodo: la HOLOCENO (ĝi estas la lasta epoko de la Kvaternaro kaj ekestis antaŭ 11 700 jaroj).

Tiu interglacia epoko distingiĝas per granda klimatstabileco (malgraŭ kelkaj variadoj); kaj ĝi ankoraŭ nune daŭras...